

7. Відкриті парламентські дані: які набори даних потрібні громадянам, журналістам і дослідникам

Вступ: від відкритих документів до відкритих даних

У ХХІ столітті парламентська відкритість більше не обмежується публікацією законів, постанов, стенограм чи порядків денних на офіційному вебсайті. Якщо раніше головним показником прозорості вважалося забезпечення доступу до документів, то сьогодні ключового значення набуває можливість повторного використання інформації, її аналізу та інтеграції в цифрові сервіси.

Саме тому міжнародні стандарти відкритого парламенту дедалі частіше акцентують увагу на відкритих парламентських даних. Йдеться про структуровану, актуальну, машинозчитувану інформацію, придатну для автоматизованої обробки, досліджень, журналістики даних та створення цифрових продуктів.

Відкриті парламентські дані стали важливим інструментом демократичного врядування. Вони забезпечують підзвітність представницьких інституцій, створюють умови для громадського контролю, сприяють розвитку аналітичної журналістики, наукових досліджень та цифрових інструментів участі.

Сучасна парламентська відкритість дедалі більше визначається не кількістю оприлюднених документів, а якістю даних, рівнем їх структурованості, взаємозв'язку та придатності до повторного використання. Саме ці характеристики стають основою сучасного розуміння відкритого парламенту.

Різні категорії користувачів мають різні інформаційні потреби, тому відкриті парламентські дані повинні формуватися з урахуванням багатофункціональності їх використання.

Таблиця 1. Основні користувачі парламентських даних

Категорія	Найбільш затребувані дані	Практичне використання
Громадяни	Законопроекти, голосування, порядок денний	Громадський контроль
Журналісти	Стенограми, комітетські документи, поправки	Розслідування та аналітика
Дослідники	Архіви, статистика голосувань, законодавчі бази	Наукові дослідження
Освітняни та студенти	Законопроекти, стенограми, архівні документи	Освітня діяльність
Civic tech-розробники	API, JSON, XML, CSV	Створення цифрових сервісів
Молодь	Візуалізовані дані, дашборди, інтерактивні сервіси	Громадянська освіта та участь

Аналіз діяльності громадських організацій, медіа та дослідницьких центрів в Україні демонструє, що найбільший попит мають дані про законопроекти, результати голосувань, стенограми та документи парламентських комітетів.

Водночас архівні масиви використовуються значно рідше через складність пошуку та недостатню інтеграцію між різними джерелами інформації.

Таким чином, відкритість парламентських даних не може розглядатися як універсальна характеристика. Одні й ті самі набори даних використовуються по-різному залежно від потреб користувачів. Якщо для журналістів ключове значення має швидкий доступ до інформації, то для дослідників важливою є можливість працювати з історичними масивами даних, а для громадян — отримувати зрозумілу інформацію про діяльність парламенту.

Розвиток цифрових технологій поступово формує нову категорію користувачів парламентської інформації — молодь.

На відміну від традиційних експертних аудиторій, молоді люди переважно споживають інформацію через цифрові платформи, мобільні застосунки та інтерактивні сервіси. Саме тому відкриті парламентські дані дедалі частіше використовуються не лише як інструмент контролю, але і як інструмент громадянської освіти.

Для молоді особливе значення мають:

інтерактивні карти проходження законопроектів;

дашборди парламентської діяльності;

сервіси моніторингу законодавчих змін;

візуалізація результатів голосувань;

освітні платформи про роботу парламенту.

Залучення молоді до використання парламентських даних є важливим чинником розвитку демократичної культури та формування навичок громадянської участі.

Розширення кола користувачів закономірно актуалізує питання змісту самих парламентських даних. Відкритість як така не гарантує практичної цінності інформації. Вирішальним стає питання того, які саме набори даних публікуються та наскільки вони придатні для використання різними аудиторіями.

Серед усіх категорій парламентських даних найбільше значення мають дані про законопроекти, адже саме вони відображають змістовну сторону діяльності парламенту.

Таблиця 2. Найважливіші набори парламентських даних

Набір даних	Значення
Законопроекти	Відстеження повного законодавчого циклу
Поправки	Аналіз зміни текстів між читаннями
Порядки денні	Прогнозування парламентської діяльності
Голосування	Аналіз прийняття рішень
Документи комітетів	Вивчення попереднього розгляду
Стенограми	Аналіз парламентських дебатів
Депутатські запити	Парламентський контроль
Архівні матеріали	Історичні дослідження

Особливе значення має можливість відстежувати повний життєвий цикл законопроекту: від його реєстрації та розгляду в комітетах до остаточного

голосування та набрання чинності законом.

Для громадського контролю важливим є не лише доступ до остаточної редакції документа, а й можливість бачити зміни, які відбувалися в процесі його підготовки та розгляду.

Проте наявність відкритих наборів даних сама по собі ще не означає їх ефективного використання. Реальним показником успішності політики відкритого парламенту є активне використання цих даних громадськістю, медіа, науковцями та розробниками цифрових сервісів.

В Україні поступово формується власна екосистема повторного використання парламентських даних.

Таблиця 3. Приклади використання парламентських даних в Україні

Організація	Напрямок використання
ОПОРА	Моніторинг парламентської діяльності
ЧЕСНО	Парламентська аналітика
Vox Ukraine	Пояснення законодавчих змін
USAID ПАДА	Розвиток цифрової відкритості
USAID ПАДА: Наступне покоління	Освітні та аналітичні інструменти
Молодіжні парламентські ініціативи	Парламентська освіта

Відкриті парламентські дані дедалі частіше використовуються для створення цифрових дашбордів, сервісів моніторингу законопроектів, інформаційних платформ та освітніх продуктів.

Це свідчить про поступовий перехід від пасивного оприлюднення інформації до її активного використання. Дані починають працювати не лише як джерело інформації, але і як основа для створення нових механізмів громадської участі.

Водночас розвиток відкритості парламентських даних в Україні відбувався в умовах безпрецедентних викликів, пов'язаних із повномасштабною війною.

Повномасштабна російська агресія поставила перед Україною складне завдання пошуку балансу між відкритістю та безпекою.

Частина парламентської інформації після початку вторгнення тимчасово обмежувалася з міркувань національної безпеки. Водночас Верховна Рада поступово відновлювала доступ до законопроектів, результатів голосувань та інших парламентських документів.

Таблиця 4. Відкритість та безпека під час воєнного стану

Потреба відкритості	Потреба безпеки
Публічність законодавчого процесу	Захист критичної інформації
Підзвітність парламенту	Мінімізація ризиків
Доступ до документів	Обмеження чутливих даних
Контроль громадян	Воєнні обмеження

Український досвід демонструє, що відкритість парламенту не є альтернативою безпеці. Навпаки, збереження базового рівня підзвітності парламенту навіть під час війни виступає важливою складовою демократичної стійкості держави.

Водночас цей досвід показав, що відкритість не може оцінюватися виключно через факт публікації документів. Не менш важливими є якість та придатність даних до повторного використання.

Публікація інформації сама по собі не гарантує її відкритості.

Для пересічного користувача достатнім може бути доступ до документів у форматі PDF чи HTML. Однак для журналістики даних, наукових досліджень та цифрових сервісів необхідні структуровані набори даних.

Таблиця 5. Порівняння форматів парламентських даних

Формат	Зручність читання	Зручність аналізу
PDF	Висока	Низька
DOCX	Висока	Низька
HTML	Висока	Середня
CSV	Середня	Висока
XML	Середня	Висока
JSON	Низька	Дуже висока

Чим вищий рівень структурованості даних, тим більшими є можливості їх повторного використання.

Проте навіть найкращі формати даних не забезпечують повноцінного використання інформації без ефективних механізмів доступу.

Одним із ключових показників зрілості системи відкритих парламентських даних є наявність API.

API дозволяють створювати:

сервіси моніторингу законопроектів;

автоматичні сповіщення;

парламентські дашборди;

аналітичні платформи;

цифрові інструменти громадського контролю.

Саме API забезпечують можливість працювати з великими масивами інформації без необхідності ручного пошуку документів.

Однак навіть автоматизований доступ не вирішує іншої важливої проблеми — фрагментованості парламентських даних.

На практиці користувачі часто стикаються з ситуацією, коли законопроекти, поправки, комітетські документи та результати голосувань існують як окремі інформаційні масиви.

Таблиця 6. Бажана модель зв'язності парламентських даних

Етап	Пов'язані дані
Реєстрація	Текст законопроекту
Комітет	Висновки та рекомендації
Перше читання	Поправки
Друге читання	Порівняльні таблиці

Етап	Пов'язані дані
Голосування	Результати голосування
Закон	Остаточна редакція

Для якісного аналізу користувач повинен мати можливість бачити весь ланцюг проходження законодавчої ініціативи.

Саме зв'язність даних поступово стає новим міжнародним стандартом парламентської відкритості та цифрового врядування.

Питання інтеграції даних безпосередньо пов'язане з еволюцією підходів до парламентської прозорості, які дедалі більше орієнтуються на відкритість самого процесу ухвалення рішень.

Одним із найсучасніших напрямів розвитку парламентської відкритості є концепція законодавчого сліду.

Вона передбачає документування всіх етапів підготовки законодавчих ініціатив та взаємодії між парламентом, урядом, експертним середовищем, громадянським суспільством і заінтересованими сторонами.

Законодавчий слід дозволяє зрозуміти не лише те, який закон був ухвалений, але й те, як саме формувалося відповідне рішення.

Така практика поступово стає елементом сучасних стандартів прозорості та підзвітності парламентів.

Разом із тим значна частина парламентських даних досі залишається складною для автоматизованого аналізу.

Попри значний прогрес у сфері відкритості, низка категорій парламентської інформації залишається проблемною для повторного використання.

Таблиця 7. Найбільш проблемні категорії даних

Набір даних	Основна проблема
Поправки між читаннями	Відсутність версіонування
Стенограми	Відсутність семантичної розмітки
Документи комітетів	Неуніфіковані формати
Архівні матеріали	Складний пошук
Парламентський контроль	Недостатня структурованість
Метадані	Відсутність єдиних стандартів

Найбільші труднощі виникають при спробі автоматично порівнювати різні редакції законопроектів та аналізувати великі масиви текстової інформації.

Саме ці категорії даних сьогодні є головними кандидатами для подальшої цифрової модернізації.

Для визначення можливих напрямів розвитку доцільно звернутися до міжнародного досвіду.

Світова практика демонструє поступовий перехід від відкритості документів до відкритості даних.

Таблиця 8. Порівняння міжнародних практик

Юрисдикція	Особливості
Велика Британія	Парламентські API
США	Congress.gov та цифрові архіви
Європейський парламент	Open Data Portal
Естонія	Інтеграція у цифрову державу
Канада	Відкриті законодавчі дані
Україна	Формування цифрової парламентської екосистеми

Аналіз міжнародного досвіду демонструє, що найбільш успішними є ті системи, які поєднують відкриті набори даних, автоматизований доступ та активне використання інформації зовнішніми користувачами.

Саме повторне використання інформації, а не факт її публікації, сьогодні виступає головним критерієм ефективності політики відкритого парламенту.

На основі проведеного аналізу можна сформулювати такі рекомендації:

Запровадити єдині стандарти парламентських метаданих.

Розширити можливості API-доступу до парламентської інформації.

Створити систему автоматичного порівняння редакцій законопроектів.

Забезпечити інтеграцію всіх етапів законодавчого процесу.

Розвивати інструменти візуалізації для молодіжної аудиторії.

Покращити пошукові механізми для роботи з архівними матеріалами.

Розвивати політику відкритих даних в умовах воєнного стану.

Запровадити елементи законодавчого сліду.

Підтримувати створення civic tech-продуктів на основі парламентських даних.

Запропоновані рекомендації не вичерпують усіх напрямів модернізації парламентських інформаційних систем, однак окреслюють ті зміни, які можуть забезпечити найбільший ефект у короткостроковій та середньостроковій перспективі.

Проведений аналіз свідчить, що ключовим викликом сучасної парламентської відкритості є не сама публікація документів, а забезпечення їх структурованості, взаємозв'язку та придатності до автоматизованого аналізу.

Відкриті парламентські дані поступово трансформуються з інструменту інформування у повноцінну інфраструктуру демократичної участі, громадського контролю та цифрових інновацій. Для громадян вони виступають механізмом підзвітності влади, для журналістів — джерелом перевіреної інформації, для дослідників — основою наукового аналізу, а для розробників — ресурсом для створення нових цифрових сервісів.

Особливого значення питання відкритості парламентських даних набуває в умовах цифрової трансформації державного управління та воєнного стану. Саме якість, доступність та інтегрованість парламентської інформації визначатимуть рівень довіри до представницьких інституцій, ефективність громадської участі та спроможність суспільства здійснювати демократичний контроль над законодавчим процесом.

Для України подальший розвиток парламентських даних має бути пов'язаний із формуванням єдиної цифрової екосистеми законодавчого процесу, що забезпечуватиме відкритість, підзвітність та ефективне повторне використання інформації всіма категоріями користувачів. Саме такий підхід відповідає сучасним міжнародним стандартам відкритого парламенту та створює передумови для розвитку більш інклюзивної, прозорої та цифрової демократії.